

- Projektowo-Konstrukcyjny Maszyn Górniczych KOMAG (prospekt techniczno-informacyjny),
- Kambajn węglowy bębnowy : KWB-6 / opracowanie: W. Kitel; Zjednoczenie Przemysłu Maszyn Górniczych „Polmag”, Centralny Ośrodek Projektowo-Konstrukcyjny Maszyn Górniczych KOMAG (prospekt techniczno-informacyjny),
 - Górnicze odpylacze smoczkowe GOS-O i GOS-I: opis-obługa-eksploatacja: katalog części / Zakłady Konstrukcyjno-Mechanizacyjne Przemysłu Węglowego (poradnik ZKMPW),
 - Wrębiarka ścianowa hydrauliczna WSH-60 / Opracował: J. Rynek, M. Czaczur, Z. Kaplita; Zakłady Konstrukcyjno-Mechanizacyjne Przemysłu Węglowego (poradnik ZKMPW),
 - Pompa odwadniająca przeponowa OP-80B: opis – obsługa – eksploatacja – katalog części / opracował: J. Dębiec; Zakłady Konstrukcyjno-Mechanizacyjne Przemysłu Węglowego (poradnik ZKMPW),
 - KOMAG Centrum Konstrukcyjno-Technologiczne Maszyn Górniczych: informator / Ryszard Rzebko (informator),
 - Przeñośniki taśmowe kopalń odkrywkowych: karty informacyjne. Cz. 1 / Opracował: Bogusław Knach.

Efektom projektu będzie cyfrowe udostępnienie 314 obiektów zdigitalizowanych (liczba skanów 12900), prezentowanych na stacjach roboczych w czytelniach BG AGH, w intranecie oraz Repozytorium AGH na platformie DSpace.

Liczymy, że dostęp online do literatury firmowej z okresu PRL przyczyni się do wzrostu zainteresowania tym materiałem źródłowym zarówno wśród naukowców, studentów badających różne aspekty technologii górniczych i techniki maszynowej na terenach powojennej Polski, jak i badaczy historii górnictwa, antropologów kultury technicznej Śląska i pasjonatów nauki.

Projekt BIBL/SP/0037/2023/01 „Digitalizacja i udostępnienie literatury firmowej z zakresu nauk inżynieryjno-technicznych 1955-1989” realizowany w latach 2023-2025, jest finansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki II – moduł: Wsparcie dla bibliotek naukowych.

Literatura:

- Literatura firmowa i jej zbiór w bibliotece fachowej / Jan Tatariewicz, Wanda Milewska. Wyd. 2 popr. i uzup. Warszawa, 1986.
- Informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna dla przemysłu / Jan Tatariewicz, Kazimierz Gołębiewski, Halina Osińska. Warszawa, 1986.
- Repozytorium AGH. Projekt Digitalizacja i udostępnienie literatury firmowej z zakresu nauk inżynieryjno-technicznych 1955-1989 [online]. Biblioteka Główna AGH, 2024. [Dostęp 10.07.2024]. Dostępny w: repo.agh.edu.pl/handle/AGH/105923

Historyczne skrypty i podręczniki profesorów Akademii Górniczej

z lat 1919-1945 dostępne online

Agata Chwastek
Edyta Czekaj
Biblioteka Główna AGH

Uczelnia od samego początku istnienia konsekwentnie wzmacniała kadrę naukową i rozszerzała program nauczania. W ciągu kilku lat na Wydziałach Górniczym i Hutniczym zostały zorganizowane i obsadzone wszystkie najważniejsze katedry, konieczne w procesie dydaktycznym studiów. W pierwszych latach istnienia Akademii Górniczej odczuwalny był brak literatury fachowej w języku polskim do nauki wykładanych w uczelni przedmiotów. Kluczowe stało się przygotowanie niezbędnych podręczników dla studiującej młodzieży. Działania wydawnicze podjęli zarówno profesoro-

Zbiór skryptów i podręczników profesorów Akademii Górniczej w Krakowie jest wyróżniającą się kolekcją Biblioteki Głównej AGH z dziedziny nauk inżynieryjno-technicznych. Dokumentuje historię edukacji technicznej i osiągnięć nauki w Polsce w okresie międzywojennym oraz podczas II wojny światowej. Kolekcja zgromadzona w bibliotece jest ściśle związana z procesem badawczo-dydaktycznym Akademii Górniczej. Wspomniane skrypty i podręczniki to powielone rękopisy i maszynopisy, które powstawały na podstawie autorskich wykładów profesorów ówczesnej akademii

Książka **Otwarty dostęp**

Metalografia żeliwa w zarysie

(Zakład Metalurgii Surówki i Odlewnictwa Akademii Górniczej, ok. 1929) Buzek, Jerzy

Książka **Otwarty dostęp**

Objaśnienia do ćwiczeń w Laboratorium Zakładu Elektrotechniki Akademii Górniczej w Krakowie

(Sekcja Wydawnicza Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1938)

Książka **Otwarty dostęp**

Krystalografia: według wykładów Prof. Dra Z. Rozena w roku szkolnym 1921-22

(Sekcja Wydawnicza Koła Słuchaczy Akademii Górniczej, 1922) Rozen, Zygmunt

PrintScreen z Repozytorium AGH

wie, jak i studenci. Słuchacze spisywali wykłady, w których uczestniczyli, opracowywali notatki do postaci skryptów i powielali je na prostych urządzeniach drukujących. Profesorowie w ramach akcji wydawniczej udostępniali swoje notatki potrzebne do opracowania treści, udzielali merytorycznych wyjaśnień, czy autoryzowali tak tworzone publikacje, o co zabiegali sami studenci. Cechą szczególną tych skryptów było zaangażowanie młodzieży akademickiej w ich opracowanie i wydawanie – w latach dwudziestych w proces wydawniczy zaangażowani byli wszyscy studujący. Podczas okupacji hitlerowskiej władze i społeczność Akademii Górniczej za główne zadania uznały: zorganizowanie konspiracyjnego szkolnictwa wyższego w Krakowie, dalsze kształcenie kadry technicznej i inżynierskiej, rozwój nauki i prowadzenie badań. Staraniem ówczesnego rektora AG Walerego Goetla, w 1940 roku utworzono legalnie funkcjonującą Państwową Szkołę Techniczną Górniczo-Hutniczo-Mierniczą (PSTGHM), która otrzymała siedzibę na Krzemionkach. Szkoła stała się jednym z ważniejszych ośrodków kształcenia przyszłych kadr dla powojennego przemysłu polskiego, prowadząc oprócz oficjalnych zajęć także wykłady w ramach tajnego nauczania. Rozporządzenia władz okupacyjnych zakazujące wydawania książek polskich, w tym podręczników szkolnych i akademickich, oraz korzystania w szkołach z drukowanych polskich materiałów, spotkały się z natychmiastową reakcją studentów i profesorów. Do nauki potajemnie wykorzystywano zachowane przedwojenne wydawnictwa, które powielano w miarę potrzeb. Ponadto studenci korzystając ze swoich przedwojennych doświadczeń opracowywali prowadzone przez siebie notatki i wykonywali z nich skrypty. Równolegle profesorowie przygotowywali własne podręczniki, które uczniowie szkoły wydawali

nielegalnie, z użyciem różnego rodzaju technik drukarskich.

Kolekcja zebrana w Bibliotece Głównej liczy 98 unikalnych tytułów. Na ten wyjątkowy zbiór skryptów i podręczników profesorów Akademii Górniczej składa się więcej publikacji, co udało się ustalić na podstawie źródeł i opracowań w trakcie prac projektowych, jednak nie wszystkie są w posiadaniu BG AGH.

W 2022 roku Ministerstwo Edukacji i Nauki w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki” – moduł: Wsparcie dla bibliotek naukowych, przyznało Bibliotece Głównej AGH środki finansowe na realizację projektu „Digitalizacja dorobku naukowo-badawczego Profesorów AG w Krakowie w L. 1919–1945”. Celem projektu było upowszechnienie informacji naukowej o historycznej kolekcji skryptów i podręczników Profesorów Akademii Górniczej w Krakowie w latach 1919–1945 i ich cyfrowe udostępnienie, na komputerach w czytelnich BG AGH, w otwartym dostępie poprzez Repozytorium AGH w zależności od daty wydania i uwarunkowania prawa autorskiego. Realizacja projektu objęła opracowanie 61 rekordów bibliograficznych skryptów i podręczników profesorów AG, 243 rekordów egzemplarza i digitalizację 38 obiektów z tej kolekcji. Projekt zakończono 31 lipca 2024 roku.

Zauważalnymi efektami projektu są:

- udostępnione online rekordy bibliograficzne 61 skryptów i podręczników profesorów AG w Krakowie z lat 1919–1945 w katalogach komputerowych NUKAT i AGH, uzupełnione o hasła języka haseł przedmiotowych KABA oraz 243 rekordy egzemplarza w katalogu komputerowym AGH,
- udostępnione cyfrowo obiekty w liczbie 38 w Repozytorium AGH na platformie DSpace i w POLONIE: 28 historycznych skryptów i podręczników wybitnych profesorów akademii w otwartym dostępie i 10 podręczników prof. Witolda Budryka, które z powodu niewygasyłych praw autorskich są obecnie dostępne z komputerów w czytelnich BG AGH (do 2029 roku, następnie zostaną udostępnione jak pozostałe obiekty).

Wykaz 28 obiektów open access dostępnych pod adresem: repo.agh.edu.pl/handle/AGH/105855

1. **Wiertnictwo** / Zygmunt Sarjusz Bielski. Kraków: [wydał i powielił Tadeusz Wilczyński, między 1943 i 1944].
2. **Geologia złóż minerałów użytecznych** według wykładów prof. inż. Karola Bohdanowicza w roku szkolnym 1921/22. [Kraków: Sekcja Wydawnicza Koła Słuchaczy Akademii Górniczej, 1922].
3. **Złóża ropy** / [Karol Bohdanowicz]. [Kraków: Sekcja Wydawnicza Koła Słuchaczy Akademii

- Górnicej, 1923]. Współwydane: **Sól kamienna i warzenie soli; Węgiel kamienny.**
4. **Wykłady z metalurgii surówki** / Jerzy Buzek. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1938 (Kraków: odbito w Zakładzie Litograficznym Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej). Wydawnictwa Naukowego Koła Metalurgów Studentów Akademii Górniczej w Krakowie nr 1
 5. **Olewnictwo polskie na tle ogólnej historii rozwoju i wymagań chwili obecnej** oraz **Metalografia żeliwa w zarysie** / [Jerzy Buzek]. [Kraków: Zakład Metalurgii Surówki i Odlewnictwa Akademii Górniczej, 1928-okolo 1929]. [Wykłady z odlewnictwa z. 1-2].
 6. **Płomieniaki** / Jerzy Buzek. Kraków: Zakład Odlewnictwa Akademii Górniczej, [między 1932 i 1934]. [Wykłady z odlewnictwa z. 3]
 7. **St[al]iwnictwo** / Jerzy Buzek. Kraków: Zakład Odlewnictwa Akademii Górniczej, [między 1931 i 1934]. [Wykłady z odlewnictwa z. 4]
 8. **Żeliwiaki** / [Jerzy Buzek]. [Kraków: Zakład Metalurgii Surówki i Odlewnictwa Akademii Górniczej, między 1931 i 1934]. [Wykłady z odlewnictwa z. 5]
 9. **Przygotowanie tworzyw formierskich** / Jerzy Buzek. Kraków: Zakład Odlewnictwa Akademii Górniczej, 1935. Wykłady z odlewnictwa z. 6
 10. **Mieszalniny wsadów i sposoby ich obliczania** / Jerzy Buzek. Kraków: Zakład Metalurgii Surówki i Odlewnictwa Akademii Górniczej, 1937. Wykłady z odlewnictwa z. 7
 11. **Kalkulacja cen odlewów** / Jerzy Buzek. [Kraków: Zakład Metalurgii Surówki i Odlewnictwa Akademii Górniczej], 1937. Wykłady z odlewnictwa z. 8
 12. **Nauka o złożach minerałów użytecznych** / Stefan Czarnocki. Kraków: [wydał i powieilił Tadeusz Wilczyński, 1943].
 13. **Górnictwo I** według wykładów prof. inż. H. Czczotta w Akademii Górniczej w Krakowie / Stowarzyszenie Studentów Akademii Górniczej w Krakowie. Kraków: wydane przez Sekcję Wydawniczą S. S. A. G., 1927. + Rysunki.
 14. **Górnictwo. Cz. 1, Podstawy górnictwa** (wstęp do wykładów systematycznych) / Henryk Czczott. Kraków: wydanie Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1924.
 15. **Teoria wiercenia udarowego** / [Henryk Czczott]. [Kraków: Sekcja Wydawnicza Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1926].
 16. **Technologia ciepła i paliwa** według wykładów inż. R. Dawidowskiego. Kraków: Wydawnictwo S.S.A.G., 1932.
 17. **Technologia opałowa według wykładów pr. inż. Dawidowskiego.** [Kraków: Sekcja Wydawnicza Koła Słuchaczy Akademii Górniczej, między 1921 i 1923].
 18. **Wykłady metalurgii żelaza** prof. Henryka Korwin-Krukowskiego rok 1929/30. Cz. 1, Proces wielopieczowy / w opracowaniu A. Jelonka. [Kraków: wydawca nieznany, 1930].
 19. **Objaśnienia do ćwiczeń w Laboratorium Zakładu Elektrotechniki Akademii Górniczej w Krakowie** / [Jan Studniarski]; Stowarzyszenie Studentów Akademii Górniczej w Krakowie. Kraków: wydanie Sekcji Wydawniczej S.S.A.G., 1932.
 20. **Objaśnienia do ćwiczeń w Laboratorium Zakładu Elektrotechniki Akademii Górniczej w Krakowie** / Zakład Elektrotechniki Akademii Górniczej w Krakowie. Wyd. 2. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1938 (Kraków: odbito w Zakładzie Litograficznym Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej). Wydawnictwa Naukowego Koła Górników Studentów Akademii Górniczej w Krakowie nr 1
 21. **Krytalografia** według wykładów Prof. Dra Z. Rozena w roku szkolnym 1921-22 / Akademia Górnicza w Krakowie. [Kraków: Sekcja Wydawnicza Koła Słuchaczy Akademii Górniczej, 1922].
 22. **Elektrotechnika ogólna**. T. 1 / Jan Studniarski. Kraków: nakładem Józefa Dunajckiego, 1928.
 23. **Elektrotechnika ogólna**. T. 2 / Jan Studniarski. Kraków: nakładem Józefa Dunajckiego, 1928.
 24. **Chemja fizyczna** według wykładów Prof. Dr. B. Szyszkowskiego w r. szkolnym 1923/24. Kraków: Akademia Górnicza. Wydział Hutniczy, [1924].
 25. **Halurgia** według wykładów prof. inż. E. Windakiewicza w roku szkolnym 1921-22. [Kraków: Sekcja Wydawnicza Koła Słuchaczy Akademii Górniczej, 1922].
 26. **Kodyfikacja ustawy górniczej** / [Jan Zarański]. [Miejsce nieznane: wydawca nieznany, około 1925]. Współwydane: **Polskie ustawodawstwo robotnicze.**
 27. **Prawo górnicze** według wykładów prof. inż. górn. J. Zarańskiego / Akademia Górnicza w Krakowie. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1924.
 28. **Prawoznawstwo ogólne** według wykładów prof. inż. Jana Zarańskiego / Akademia Górnicza w Krakowie. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1924.
- Wykaz 10 obiektów dostępnych z komputerów w czytelniach BG AGH – prawa autorskie wygasają w 2029 roku:
1. **Górnictwo. Cz. 1** / Witold Budryk. Kraków: [wydał i powieilił Tadeusz Wilczyński, między 1942 i 1943].

2. **Górnictwo: atlas** / Witold Budryk. Kraków: [wydał i powielił Tadeusz Wilczyński, między 1942 i 1943].
 3. **Górnictwo. 2, Poszukiwania górnicze, założenie kopalni** / Witold Budryk. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1933.
 4. **Górnictwo. 3, Odbudowa złóż** / Witold Budryk. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1934.
 5. **Górnictwo. 5, Przewietrzanie kopalni** / Witold Budryk. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1932.
 6. **Górnictwo. 6, Pożary** / Witold Budryk. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1933.
 7. **Górnictwo. 8, Ratownictwo, oświetlenie** / Witold Budryk. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1936.
 8. **Górnictwo. 2, Poszukiwania górnicze, założenie kopalni** / Witold Budryk. Wyd. 2. (uzupełnione). Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1937.
 9. **Górnictwo. 5, Przewietrzanie kopalni** / Witold Budryk. Wyd. 2. na nowo opracowane i uzupełnione. Kraków: nakładem Sekcji Wydawniczej Stowarzyszenia Studentów Akademii Górniczej, 1936.
 10. **Przeróbka mechaniczna użytecznych ciał kopalnych** (dla wyższej klasy szkoły górniczej) / Witold Budryk. Kraków: [wydał i powielił Tadeusz Wilczyński, około 1944].
- Projekt „Digitalizacja dorobku naukowo-badawczego profesorów AG w Krakowie w l. 1919-1945” realizowany w latach 2022–2024, został dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki - moduł: Wsparcie dla bibliotek naukowych.

Literatura:

1. *Z dziejów Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie w latach 1919-1967* / oprac. Julian Sulima Samujłto [et al.]. Kraków: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1970.
2. *Trudne lata Akademii Górniczej* / napisali Andrzej Bolewski [et al.]. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1989.
3. *Meandry działalności wydawniczej AGH 1919-2016* / Małgorzata Krawczyk. Kraków: Wydawnictwa AGH, 2017.
4. Skrypty i podręczniki Profesorów Akademii Górniczej 1919-1945. Wyjątkowa kolekcja Biblioteki Głównej AGH / Edyta Czekaj. W: Biuletyn AGH nr 195/2024.
5. Repozytorium AGH. Projekt Digitalizacja dorobku naukowo-badawczego Profesorów AG w Krakowie w latach 1919-1945 [online]. Biblioteka Główna AGH, 2024. [Dostęp 21.06.2024]. Dostępny w: repo.agh.edu.pl/handle/AGH/105855

Pierwsza drukowana książka techniczna w języku polskim

W pięćsetną rocznicę urodzin autora – Stanisława Grzepskiego (1524–1570), profesora Akademii Krakowskiej

prof. dr hab. inż. Konrad Eckes

Powierzchnia Ziemi jest dobrem niepowtarzalnym. W planowaniu przestrzennym mówi się, że jest dobrem rzadkim, ponieważ nie można tego dobra rozmnożyć (w odróżnieniu od innych dóbr), dlatego powinniśmy w efektywny sposób nim gospodarować i racjonalnie go wykorzystywać. W czasach, gdy człowiek prowadził wędrowny tryb życia w poszukiwaniu niezbędnych środków, korzystał ze znalezionych, gotowych darów przyrody – wówczas relacja grup ludzkich do przestrzeni była doraźna. Natomiast kiedy przed tysiącami lat człowiek przekonał się, że łatwiej jest się wyżywić i obronić, prowadząc osiadły tryb życia – wtedy pojawiła się jego trwała relacja do przestrzeni. Wówczas też powstała konieczność racjonalnej organizacji rejonu zamieszkania i gospodarowania – w celu zapewnienia podstawowych funkcji i celów życiowych takich jak wyżywienie, przetrwanie i zapewnienie sobie bezpieczeństwa.